

УДК 76/75.021.32-035.676.332.2(477.85)"19"

DOI: [https://doi.org/10.32461/2226-](https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2020.220412)

3209.2.2020.220412

Цитування:

Мищенко І. І. Мистецькі впливи у графічних творах та акварелях Наталії Ярмольчук. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2020. №2. С. 99-103.

Mishchenko I. (2020). Artistic influences in water-colours painting and graphics of Natalia Yarmolchuk. *National Academy of Culture and Arts Management Herald: Science journal*, 2, 99-103 [in Ukrainian].

Мищенко Ірина Іванівна,
кандидат мистецтвознавства, доцент
Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3525-5885>
iryntart@ukr.net

МИСТЕЦЬКІ ВПЛИВИ У ГРАФІЧНИХ ТВОРАХ ТА АКВАРЕЛЯХ НАТАЛІЇ ЯРМОЛЬЧУК

Мета статті: проаналізувати наявність у графічному доробку буковинської художниці Наталії Ярмольчук (1965–1999) стилістичних рис, притаманних образотворчості різних країн та епох, осмислити рівень їхньої трансформації, передовсім, в акварелях та рисунках пером. **Методологією дослідження** є застосування мистецтвознавчого аналізу, методів систематизації, порівняння та узагальнення. **Наукова новизна** полягає у введенні в науковий обіг значної частини графічної спадщини Н. Ярмольчук як важливої частки буковинського образотворчого мистецтва кінця ХХ ст., розгляді художніх якостей її робіт, доповненні відомостей про культуру регіону загалом. **Висновки.** Аналіз акварелей, графічних мініатюр та пастелей Наталії Ярмольчук дає змогу визначити, що на її становлення як художниці значний вплив мали не тільки класичне мистецтво Європи, передовсім, кінця ХІХ–початку ХХ ст., а й живопис середньовічного Китаю та ксилографія Японії ХІХ ст. Проте, у роботах цієї авторки запозичення з мистецької спадщини різних країн та епох мало опосередкований характер і нерідко виступало у вигляді інтуїтивного застосування окремих елементів та прийомів виконання, увиразнюючи притаманне мисткині поетичне сприйняття й відтворення світу. Незалежно від того, над чим вона працювала – міськими краєвидами, натюрмортами чи малювала своєрідні «портрети речей», важливим для Н. Ярмольчук повсякчас залишалося відбиття натурних вражень, власних емоцій чи ностальгічно-елегічного настрою у камерних за вирішенням акварелях або рисунках пером, що й дозволило майстрині стати одним з цікавих графіків регіону.

Ключові слова: образотворче мистецтво Буковини ХХ ст., акварель, міський краєвид, Наталія Ярмольчук.

Мищенко Ірина Іванівна, кандидат искусствоведения, доцент Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств

Художественные влияния в графических произведениях и акварелях Натальи Ярмольчук

Цель статьи: проанализировать наличие в графическом наследии буковинской художницы Натальи Ярмольчук (1965–1999) стилистических черт, присущих изобразительному искусству различных стран и эпох, осмыслить уровень их трансформации, прежде всего, в акварелях и рисунках пером. **Методологией исследования** является применение искусствоведческого анализа, методов систематизации, сравнения и обобщения. **Научная новизна** заключается во введении в научный оборот значительной части графического наследия Н. Ярмольчук как важной части буковинского изобразительного искусства конца ХХ в., обзоре художественных качеств ее работ, дополнении сведений о культуре региона в целом. **Выводы.** Анализ акварелей, графических миниатюр и пастелей Натальи Ярмольчук позволяет говорить, что на ее становление как художницы значительное влияние оказали не только классическое искусство Европы, прежде всего, конца ХІХ – начала ХХ в., но и живопись средневекового Китая и ксилография Японии ХІХ в. Однако, в работах этого автора заимствования из художественного наследия разных стран и эпох имело опосредованный характер и нередко выступало в виде интуитивного применения отдельных элементов и приемов исполнения, подчеркивая присущее художнице поэтическое восприятие и воссоздание картины мира. Независимо от того, над чем она работала – городскими пейзажами, натюрмортами или рисовала своеобразные «портреты вещей», важным для Н. Ярмольчук всегда оставалось отражение натуральных впечатлений, собственных эмоций или ностальгически-элегического настроения в камерных по решению акварелях и рисунках пером, что позволило ей стать одним из интересных графиков региона.

Ключевые слова: изобразительное искусство Буковины ХХ в., акварель, городской пейзаж, Наталья Ярмольчук.

Mishchenko Iryna, Ph.D. of Art Sciences, Associate Professor, National Academy of Culture and Arts Management
Artistic influences in water-colours painting and graphics of Natalia Yarmolchuk

The purpose of this article: to analyze the presence of the stylistic features inherent to the art of different countries and eras in the graphic works of Bukovynian artist Natalia Yarmolchuk (1965–1999), to comprehend the level of their transformation, first of all, in watercolors and pen drawings. **The methodology** is the use of art analysis, methods of systematization, comparison and generalization. **The scientific novelty** consists in the introduction into the scientific circulation of the significant part of Natalia Yarmolchuk's graphic heritage as an important part of the Bukovynian fine art of the late 20th century, examination of the artistic qualities of her works, supplementing information about the culture of the region as a whole. **Conclusions.** The analysis of watercolors, graphic miniatures, and pastels by Natalia Yarmolchuk allows determining that not only classical art of Europe, first of all, of the end of 19th – early 20th centuries, but also the painting of medieval China and xylography of Japan of the 19th century, influenced her formation as an artist. However, in the work of this author borrowing from the artistic heritage of different countries and epochs was indirect in nature and often acted in the form of intuitive use of individual elements and methods of execution, expressing the inherent poetic perception and reproduction of the world. No matter what she worked on – urban landscapes, still lifes or drawing peculiar "portraits of things" – it was always important for Natalia Yarmolchuk to reflect her natural impressions, her own emotions or a nostalgic-elegiac mood in cozy watercolor paintings or pen drawings – this allowed the artist to become one of the interesting graphic artists of the region.

Key words: fine art of Bukovina of the 20th century, watercolors, city landscape, Natalia Yarmolchuk.

Актуальність теми зумовлена тим, що історія буковинської образотворчості кінця ХХ – початку ХХІ ст. висвітлена лише у поодиноких публікаціях щодо доробку окремих авторів. Таке становище не можна вважати вичерпною репрезентацією сучасної культури регіону. Тим більше, в існуючих розвідках не завжди можна віднайти відомості про мистецькі впливи на формування стилістичних відмінностей робіт того чи іншого художника. Все це й обумовлює актуальність вивчення зазначеного питання.

Аналіз досліджень і публікацій дозволяє зробити висновок, що заявлена тема не була відображена у науковій та довідковій літературі. В існуючих працях наявні, переважно, біографічні дані про Н. Ярмольчук або окремі згадки про неї в нарисах про розвиток графіки та живопису на теренах Буковини [5, 121; 7, 14; 1, 308]. Водночас, є доволі значна кількість популярних дописів, присвячених творчості Наталії Ярмольчук, вміщених у різноманітних періодичних виданнях, передовсім, у буковинських часописах 1990–2000-их рр. [2, 3, 4, 6, 11, 12]. У 2007 р. видрукувано книгу Т. Севернюк «Летючий промінь вічності... художник Наталя Ярмольчук», котра містить важливі відомості про життя мисткині, її поетичну та графічну спадщину [10].

У численних виданнях краю репродукували також роботи цієї авторки, виходили друком окремі набори листівок з її мініатюрами [13; 14; 7, 286–291; 16; 18], книжки з виконаними нею ілюстраціями [8, 9]. У 1990-их рр. вірші Н. Ярмольчук, що допомагають краще зрозуміти її творчість, неодноразово публікувалися у збірках [15, 17, 19]. Однак, не існує окремих наукових розвідок, в яких було би проаналізовано творчість художниці, що й доводить актуальність вивчення даного питання задля доповнення історії мистецтва Буковини ХХ ст.

Метою дослідження є аналіз розмаїтого за тематикою графічного доробку Наталії

Ярмольчук та особливостей трансформації у ньому стилістичних впливів європейського та східного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на те, що на теренах Буковини протягом ХХ–ХХІ ст. працювала чимала кількість цікавих майстрів акварелі, серед яких Августа Кохановська, Володимир Санжаров, Фелікс Мішин та інші, Наталія Ярмольчук (1965–1999) постає своєрідною авторкою, роботи котрої вирізняються особливим ліричним забарвленням.

Графічна спадщина мисткині, незважаючи на надто коротке її життя, є доволі численною і містить значну кількість розмаїтих за жанром та техніками виконання творів. Серед них – міські краєвиди, натюрморти, мініатюри та ілюстрації. Найчастіше використовуючи акварель, художниця зверталася також і до пастелі, рисунків пером. Проте, найбільш вагомою стала саме праця в акварелі. Гарне розуміння специфіки та можливостей цієї техніки, вміння використати всі властиві їй зображальні засоби спричинилися до виникнення непересічних робіт художниці.

Тонке відчуття сполучень барв і тональних співвідношень, вміння виділяти головне, поєднавши великі площини локальних кольорів та виразність нечисленних деталей, дозволяли майстрині створювати цілісні й виразні речі. Працюючи, здебільшого, у техніці «по-мокрому», Н. Ярмольчук нерідко доповнювала її графічно промальованими елементами, використовувала шорсткі доторки пензля, не закриваючи повністю тло та зберігаючи завдяки цьому враження безпосередності у сприйнятті мотиву, емоційної насиченості зображення.

Відомою художниця стала, передовсім, своїми пейзажами Чернівців. В урбаністичному мистецтві світу можна відшукати різні, подекуди суперечливі погляди на місто – хтось підкреслює його відстороненість від людини, а то й ворожість до неї, метушливість гамірного потоку, своєрідну естетику промислових споруд, інші – раціонально

або із захватом відображають історичні пам'ятки. Н. Ярмольчук творила романтично-чуттєвий образ Чернівців. Саме тому її краєвиди – непарадні за мотивами, проте вони відбивають дух міста з мальовничими й затишними вуличками. Їй були не до вподоби геометрично-визначені, важкі й пишні форми резиденції – і остання рідко зустрічалася в роботах – лише у серіях листівок та календарів. Зображені в її творах парадні будівлі, вочевидь, самій мисткині здавалися величними декораціями, тож від них поверталася знову до скромних двориків, часто малювала Турецький міст, римо-католицький костел – як домінуючу місто – не тільки архітектурну, а й духовну. В доробку художниці немає грандіозних панорам, зате в ньому можна зустріти камерні й поетичні мізансцени – з самотнім деревом, лавочкою або котом. У побудованих на відчуттях акварелях, не обмежених рамками тривіального відображення, відсутня й холодна технічність. Саме через це легко вирізати роботи, виконані на замовлення, адже в них помітна певна відстороненість від предмету зображення, яке стає звичайним відбиттям побаченого, підмінюючи собою фотографію з фіксацією об'єкта, а не стану душі. Значно цікавішими виглядають вихоплені пером зі звичності повсякдення куточки міста – сходинки з вибитими плитами, що збігають донизу від Турецького мосту, обрізане краєм аркуша дерево, віддзеркалення якого збереглося в рябині калюж.

Фрагментарність взагалі характерна для робіт Н. Ярмольчук, адже будь-який мотив для неї був лише уламком цілісного світу, занотованим на папері поглядом, що помітив найсуттєвіше. Вона ніби прибирала з міських мотивів ознаки плинності метушливого життя, тож у творах нечасто зустрічалися зображення людей (серед небагатьох винятків – візуалізована подорож у минуле в ностальгійній серії чернівецьких мініатюр, створених за давніми гравюрами та листівками).

Змальоване нею місто іноді дивує залитими сонцем вуличками з деформовано-виразними обрисами будівель та несподівано різкими й глибокими тінями («Травневе сонце (Рідне та близьке)», 1992), проте частіше експресія поступається тиші безлюдних вулиць і задумливих будинків пастельних кольорів, з ледь вловимими переходами світлотіні та насиченістю зображень вологим повітрям, з підкреслено графічними контурами гіпертрофовано покручених стовбурів та гілок дерев, гнучка рухливість яких контрастує зі статичністю споруд («А ми вижили», 1995). Іноді ж саме дерева домінують, заповнюючи простір химерним

плетивом віт, як на аркуші відбиваючись на стіні поруч з тінню птаха – знаком бажань і прагнень. Художницю цікавили злами форми, які дозволяли виявити об'єми, структуру, не повторюючи буквально саму конструкцію об'єкта. Можливо, тому найулюбленішою порою стала зима, адже в цей час простір найбільш відкритий, з виразними силуетами оголених дерев та чіткістю архітектурних абрисів («Засніжені дахи світу», 1994; «Господи, полюби (Я пізнаю безкінечність)», 1996). Обираючи доволі прості, непоказні мотиви, часто застосовуючи фрагментарність зображень, Н. Ярмольчук, завдяки цілісності колірного вирішення, у багатьох роботах досягає відчуття монументальності змальованих нею міських пейзажів. Ледь не формулою такого втілення образу Чернівців стала лаконічна акварель «Будинок на Мінській» (середина 1990-их), з узагальнено-лаконічним зображенням споруди над урвищем.

Завдяки поєднанню великих локальних плям та позначених окремими мазками акцентів і ажурних графічних елементів художниця досягала враження динамічності змальованих мотивів, зберігаючи разом і відчуття єдності зображення («В полоні у пробудження», 1990; «Магія (Турецький міст)», 1991, «Мені не хочеться говорити», 1993). Іноді акварелі наповнені переривчастими й гнучкими лініями, що утворюють неспокій та рухливість картинної поверхні («Радуюсь – уходя, щаслива – возвращаясь», 1994).

Як заперечення буденності у творчості Н. Ярмольчук 1990-х рр. з'явилися сповнені асоціацій ліричні й сумні «портрети речей в інтер'єрі», з промовистими, з рядків власних поезій, назвами. Спочатку вони виникали як поодинокі етюди (легкий капелюшок з букетом квітів на ньому, самотній стілець під осіннім дощем), згодом можна було зауважити зображення предметів-спогадів, предметів-асоціацій, котрі відбивали стан чи мінливий настрій авторки («Вечір (Ретро)», «Осіньна мелодія (І птах летів, і світ сяв)», «Мені подобається Бах», всі – 1994).

У творчості Наталії Ярмольчук були й періоди, коли прагнення змін доволі різко впливало на сприйняття, отже, й властиву їй манеру виконання. Так, на початку дев'яностих у доробку художниці з'явилася мініатюра, в якій відбилася бажання по-новому змалювати улюблені мотиви, подекуди ніби відроджуючи акварелі раннього періоду у довершених варіаціях.

Першою спробою відтворити місто у швидких і прозорих лініях пером, а також

познайомити глядачів з власними роботами через друковані засоби, став триптих «Чернівецькі зарисовки» (1989), видрукуваний в одній з місцевих газет [18]. Згодом, як своєрідні дорожні нотатки, виникатимуть цілі блокноти із замальовками. Спочатку тільки контурні, фіксуючі, пізніше рисунки тушшю перетворюватимуться на вишукану живописну графіку, поступово ускладнюючись, набуваючи вигадливішої пластики, стаючи більш емоційними, пульсуючими, з мальовничими тіннями, що додають динаміки й внутрішньої напруги. Подібними були й ілюстрації, виконані до книжки поезій Т. Севернюк «Заметіль забуття» (1995) [8].

У рисунках пером відчутною є орієнтація на мистецтво Сходу з властивою йому лаконічністю висловлювань. Н. Ярмольчук, проте, прагне не лише наслідувати примхливість гнучких обрисів та чіткість силуетів китайського живопису або японської ксилографії, а й досягнути відмінну від європейської філософську систему сприйняття світу.

У графічних мініатюрах вона звертає увагу саме на деталі, які відбивають настрій, підкреслюючи відчуття камерності та мелодійності, висловлених через ритм ліній, використання легких контурів, доповнених тонуванням елементів. Вплив мистецтва Японії помітний і у виборі мотивів, відчутті простору й незаповненості площини аркуша, у складних переплетеннях стовбурів та гілок («Я обійму твою голову», 1994).

Захоплення мистецтвом Сходу, стилістикою модерну, витонченими рисунками пером Григорія Гавриленка позначилися на формуванні манери виконання з притаманною Н. Ярмольчук невимушеною артистичністю й оманливою легкістю. У роботах того часу виникає то пронизлива ніжність, то соковитість доповненої відмивками, чіткими й водночас примхливими лініями, акварелі «по-мокрому». Натомість бурхливо-вангогівськими – нестримними, з ніби хаотичними штрихами, стали пастелі, позначені дещо несподіваною експресивністю. Рисунки ж тушшю вирізняються прозорістю штриха й невимушеністю лінійного ритму. Прагнення мистецької виразності викликало й пошуки відповідних фактур, які подекуди підказувала і сама природа. Так, виконавши одного разу взимку акварель, мисткиня зауважила, як мороз перетворив воду на сітчастий візерунок, і надалі застосовувала подібний прийом вже цілком свідомо. Іншим разом акварель доповнили сліди від крапель дощу. Сама художниця повторювала, що любить, коли природа таким чином змінює її роботи. Тож згодом почала використовувати

продряпування паперу, або ж закривала акварель візерунчастим склом, досягаючи відчуття марева з дещо нечіткими, ніби розмитими контурами.

Останніми роками одним з найпоширеніших у творах Н. Ярмольчук став мотив відчиненого вікна. На перших з таких робіт змальовані квіти, розділене навпіл яблуко й ледь помітний прозорий красвид-мрія за ним («Міраж», 1993; «Іюль сорвал листок календаря», 1995). Згодом спокій та врівноваженість споглядання й радісного очікування змінилися відчуттям нестерпного бажання вивільнитися. Іншими стали й зображені художницею вікна – розчахнуті отвори на темних стінах, з важкими силуетами нібито подібних, але все ж інших за настроєм будинків за ними. Зміни торкнулися й натюрмортів, передовсім, змальованих художницею квітів, котрі в акварелях і пастелях початку 1990-х рр. вражали прозорою легкістю теплих барв, а наприкінці того ж десятиліття – різкими тональними контрастами та домінуванням холодних кольорів. Це особливо виразно було помітно на останній виставці мисткині «Алегро синього саду» (1999), де на багатьох картинах було зображено єдину квітку – витончену і самотню («Зажатый стон», 1996; «Оцепенением скована душа», 1998). Подібне відчуття не усамітнення, а саме повної самотності виникало і у зображенні лавочки під дощем, туману, в якому можна заблукати, у порожньому вікні навстіж, або в парканах і залізничних коліях, що нерідко ставали головними персонажами робіт, заповнюючи собою весь простір аркуша («За тинами літ – сонце дитинства», 1997; «Між спалахом і сумнівом», 1997).

Висновки. Аналіз акварелей і графічних творів Наталії Ярмольчук дозволяє говорити про вплив на формування її творчої манери стилістики виконання як українських художників ХХ ст., зокрема, й буковинських авторів, так і живопису Китаю та японської образотворчості. Останнє втілювалося у підкресленій вишуканості робіт, особливому відчутті простору та виразності лінійних окреслень. Міським пейзажам художниці властиві етюдність, лаконічність виражальних засобів та нечисленних деталей. У графічних же мініатюрах відчутний неспокій, що фіксує емоційний стан авторки. Розмаїття технік, які використовувала Н. Ярмольчук, та гарне відчуття специфіки кожної з них дозволило їй створити витончені, сповнені поетичності, візуалізації улюбленого міста або інших об'єктів предметного світу.

Література

1. Богайчук М. Література і мистецтво Буковини в іменах. Чернівці : Букрек, 2005. С. 308.

2. Богемський О. Настрій, який не продається за ВКВ. У всякому разі поки що. *Час*. 1994. 22 квітня. С. 6.
3. Глібішук Я. Ностальгія. *Буковинське віче*. 1992. 28 травня.
4. Команяк Н. АлLEGRO синього саду. *Чернівці*. 1999. 11 червня. С. 3.
5. Митці Буковини : Енцикл. довід. / Авт.-упоряд. Т. Дугаєва, І. Міщенко. Т.1. Чернівці : Золоті литаври, 1998. 128 с. С. 121.
6. Міщенко І. У передчутті себе майбутньої. *Буковинський журнал*. 1995. Ч. 1–2. С. 82–87.
7. Осачук С., Дугаєва Т. Чернівці. Czernowitz : Художній альбом / Kunstalbum. Чернівці : Видавництво «Книги – ХХІ», 2017. 362 с.
8. Севернюк Т. Заметіль забуття. Чернівці : Букрек, 1996. 200 с.
9. Севернюк Т. Йорданська ніч. Warszawa, 1999. 235 с.
10. Севернюк Т. Летючий промінь вічності... художник Наталя Ярмольчук. Чернівці : Золоті литаври, 2007. 304 с.
11. Севернюк Т. Це тихе сяйво над людською долею. *Буковина*. 1994. 9 квітня. С. 2.
12. Харабарук О. Дивосвіт між небом і землею. *Чернівці*. 1994. 22 квітня. С. 6.
13. Ярмольчук Н. *Буковинський журнал*. 1993. Ч. 1. С. 18, 21, 22, 24, 147, 161, 166.
14. Ярмольчук Н. *Буковинський журнал*. 1994. Ч. 1–2. С. 84, 129, 136.
15. Ярмольчук Н. Вірші. *Вітрила'90* : Щорічник літературних дебютів. К.: Молодь, 1990. С. 50–51.
16. Ярмольчук Н. Ностальгія : Набір листівок. Чернівці, 1996.
17. Ярмольчук Н. Ренесанс. *Київ*. 1997. № 17. С. 75–76.
18. Ярмольчук Н. Триптих «Чернівецькі зарисовки». *Молодий буковинець*. 1989. С. 8.
19. Ярмольчук Н. Я вернувся в мой город / Поэтический альманах. Чернівці : Рута, 1997. С. 145–147.

References

1. Boghajchuk, M. (2005). Literature and art of Bukovina in the names. Chernivtsi: Bukrek, 308 [in Ukrainian].
2. Boghemsjkyj, O. (1994). The mood that is not sold for FCC. Anyway for now. Chas. April 22, 6 [in Ukrainian].
3. Ghlibishhuk, Ja. (1992). Nostalgia. Bukovynsjke viche. May 28 [in Ukrainian].
4. Komanjak, N. (1999). Allegro of the blue garden. Chernivtsi. 11 June, 3 [in Ukrainian].
5. Dughajeva, T. & Mishchenko, I. (1998). Artists of Bukovina: Encycl. argument. Vol. 1. Chernivtsi: Zoloti lytavry, 121 [in Ukrainian].
6. Mishchenko, I. (1995). In anticipation of the future. Bukovynsjkyj zhurnal. Ch. 1-2, 82-87 [in Ukrainian].
7. Osachuk, S. & Dughajeva, T. (2017). Chernivtsi. Czernowitz: Art album, Kunstalbum. Chernivci: Vydavnytstvo «Knyghy – XXI» [in Ukrainian & German].
8. Severnjuk, T. (1996). Blizzard of oblivion. Chernivci: Bukrek [in Ukrainian].
9. Severnjuk, T. (1999). Jordan night. Warszawa [in Ukrainian].
10. Severnjuk, T. (2007). The Flying Ray of Eternity... artist Natalia Yarmolchuk. Chernivtsi: Zoloti lytavry [in Ukrainian].
11. Severnjuk, T. (1994). It is a quiet glow over human destiny. Bukovyna. April 9, 2 [in Ukrainian].
12. Kharabaruk, O. (1994). Wonderland between heaven and earth. Chernivtsi. April 22, 6 [in Ukrainian].
13. Yarmolchuk, N. (1993). Bukovynsjkyj zhurnal. Ch. 1.
14. Yarmolchuk, N. (1994). Bukovynsjkyj zhurnal. Ch. 1-2.
15. Yarmolchuk, N. (1990). Lyrics. Sails'90: Yearbook of Literary Debuts. Kyiv: Molodj, 50-51 [in Russian].
16. Yarmolchuk, N. (1996). Nostalgia. Chernivci [in Ukrainian].
17. Yarmolchuk, N. (1997). Renaissance. Kyjiv. 17, 75-76 [in Russian].
18. Yarmolchuk, N. (1989). Triptych "Chernivtsi Sketches." Molodyj bukovynecj [in Ukrainian].
19. Yarmolchuk, N. (1997). I returned to my city. Poetic Almanac. Chernivtsi: Ruta, 145-147 [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 10.02.2020
Прийнято до друку 11.03.2020